



Pláň

Ján Buzássy – Pláň

edícia **rewind**

poems © Ján Buzássy 1970

illustrations © Mária Čorejová 2012

concept © Ján Gavura, Richard Kitta 2012

Published by European House of Poetry Košice in 2012

ISBN 978-80-971048-0-1

Pláň

Ján Buzássy

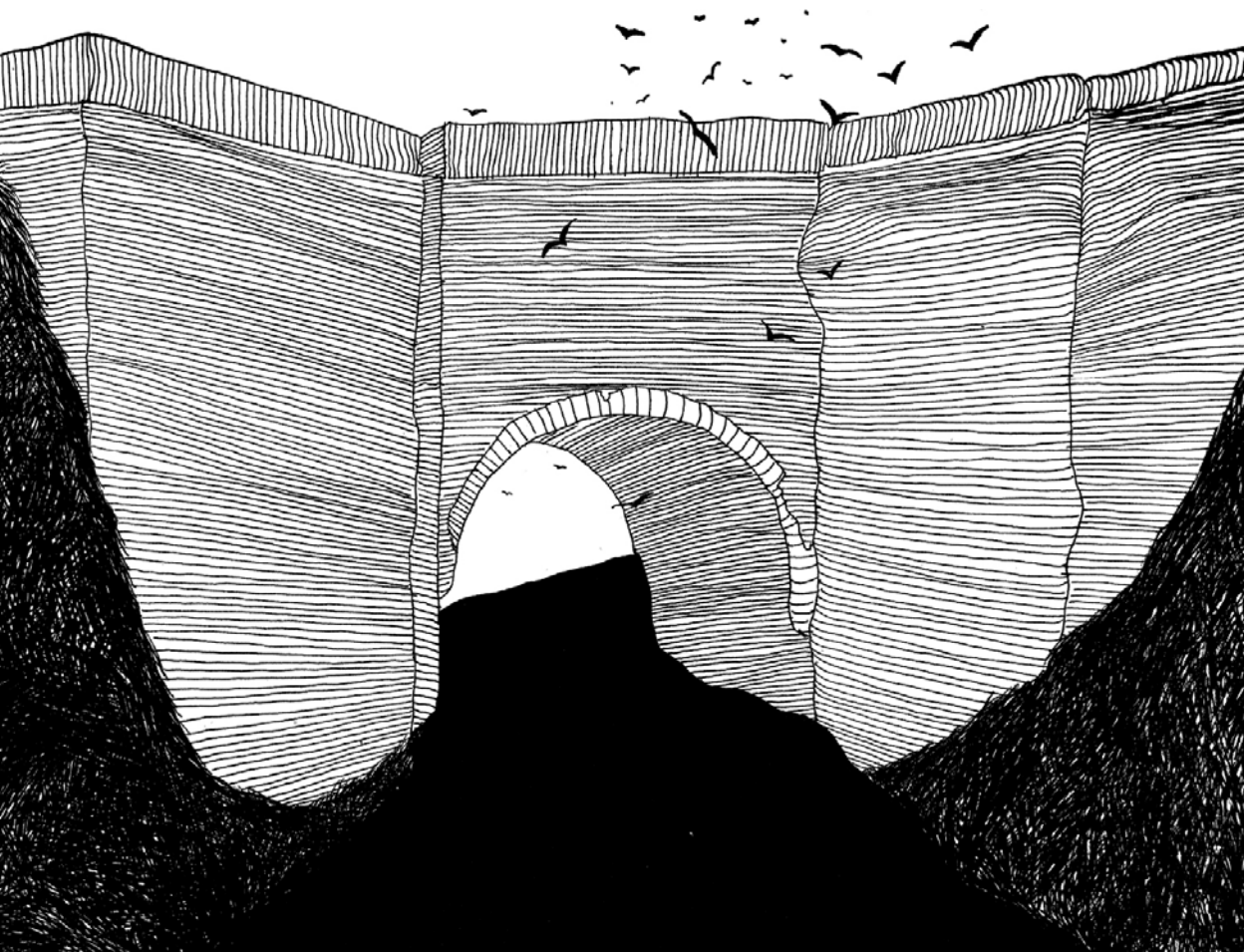
1. Krajina - ucho

Plochá, áno, plochá je krajina každého rána, v slnku
krajina vetra, kde voda má len jeden pohyb: dnu.

Rána (po takých nociach) rodia sivovlasé deti s netopierou tvárou.
Pláň horí, metená, pálená slnkom od východu k západu,
do suchej skaly bije suchý hrom;
tieň hľadá vlhké pukliny; lež kde sú
v krajine, ktorá sa nezastavuje v svojom kamenení,
napreduje, a predsa neprejde
do vidín, spečatená, konečná kopytami hord,
tajomná, lámuca pečate a márne prahnúca v purpurovom vetre.

Sivé plemeno privyká, odvyká.

Je.



Kto to kráča krajinou?

To druhá duša (kabát potkaní), duša – ja, náhradná,
vysnená duša plemena, kráča jeho vedomím a snami?

Krajina siaha na srdce a miazga trasie suchým stromom:
plody nepadajú,
len modly z piesku v zborených stĺporadiach (k slzám vsiakavé)
len stoly obetné (ku krvi vsiakavé), vyprahnuté
krvou žíznivou, vyschýnajúcou, kým obeť je stále v tieni,
v tieni minula.
Lebo medzi obetu a obeť padá tieň,
ktorý je možno tieňom boha.

V horiacej košeli stojí žrec, slnko ho bije do hlavy, horí
a hovorí ku koreňom, aby sa pohli, aby v zemi hľadali.
Je iba jeden smer. Hĺbka.

V dlani zvierá svoj suchý pot, aby v ňom zakľial strach na hrst' prachu.

Ruka sa rozsýpa, prach padá.

Bez ruky kliatby zostáva jednoruký,
len s rukou na žehnanie. Pýtajú sa ho.

Vyklíčia kosti predkov tejto jari? Z tej suchej zeme?

Len jazyk nočných psov ich možno prebudí. Iba psia slina ich zvlaží.

Hľa, kosti predkov, potrava k psiemu životu.

Nič neprežradia? Boli nemí,
modlili sa len rukami. K modlám,
kameňu zborenému.

Nuž poďme, červy čakajú.

I had: jed v slepej uličke.

Je táborový oheň, ktorý bol horiacim kríkom.

Je táborový oheň, zväzok rúk, trasúcich kopijami.

Medzi dvoma ohňami sa zmieta telo, trávené dvojím plameňom.

Lež, hľa, i tu: medové týždne.

Mesiac medový už steká z oblohy, psi vyjú
na svitaní. Kam vrhnú mláďatá? Iné ozveny
ohraničujú krajinu, lež každá v spánku pramení.

V tom tichom mieste medzi veternými priestormi,
v nehybnom zrkadlení.

V nociach vysokých psi vyjú dovysoka. Nebo je ďaleko.

Noc bledne sama od seba i svetlom strážnych ohňov.

Prví sa prebúdajú starci,
bledí tou farbou trávy rastúcej pod kameňom,
a tlčú na pieskový bubon.

Sú šťastné rána, keď osud zlyháva,
dnes však nie.

Najsivší starec, posledný jazdec medzi pešiakmi,
a teda kentaur, lebo nosí obuv z kože svojho koňa,
sa dvíha prvý.

Zvyknutý nechať koňom zlízať rosu z kameňov,
líže sám. Rosu. Svoje konské rany.

Zem hryzie zvyšky bronzu z brnenia,
počúva do hĺbky, kam všetko patrí.

Už dávno voda zmizla, vodným kruhom
len prázdna čaša koluje,
dotyky bielych úst do stratena.
Do prázdna, ktoré hasí iné plamene.
Iba blesk zažne sviece svadobné;
v svadobnú noc sa rodí nová vdova –

ráno hľadá muža, nájde syna:
pod hnedým čelom maska železná.

Život sa mihol, samostriel.
Svadobné sviece sejú slzy –
semeno pohrebov.

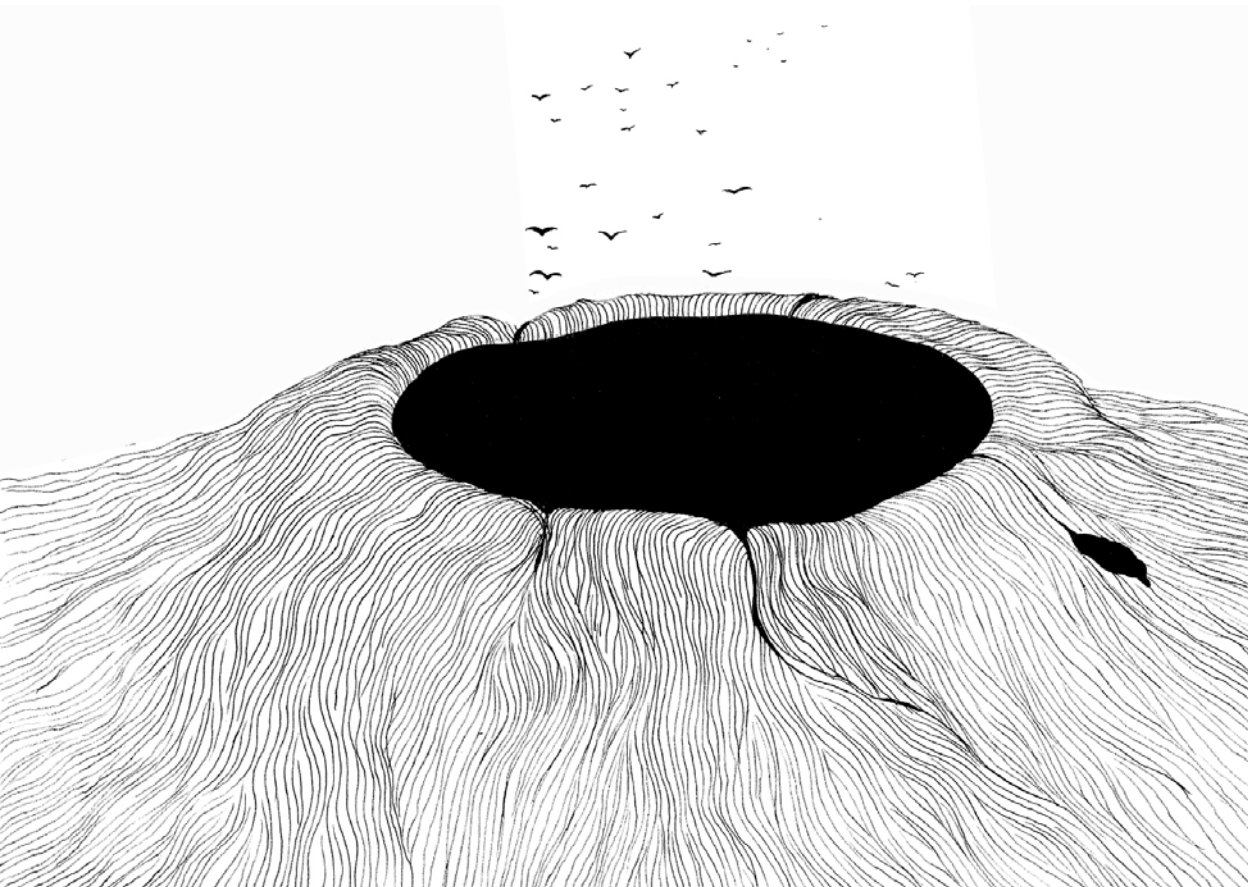
Tak pokolenia chodia dokola:
točité schodište, ktoré nestúpa.

Ponorne chodia piť, lež iba z plochy.
Kde-tu je ešte hladina, ale bez hĺbky.
Ponorní iba v pamäti, ktorá tu všetko nahrádza,
teda i skutočnosť, aspoň na jedno bytie,
aspoň na uhasenie chvíle.

Voda sa tratí, akoby sa mŕtvi pomstili,
akoby upíjali z druhej strany,
z dna, vyprahnutí, nedostatočne oplakaní.
Akoby si teraz brali, čo im patrí.
Lež hladina dáva už iba zrkadlenie.
Aby sa pochovaní mohli kochať v svojej bývalej tvári
a živí uzrieť v hladine
lebku svojho rodu.

„Ó,“ kvíli stavec na zmrákaní,
„pod srdcom nosí netopiera. Nevie. Dcéra.“

Pláň v západe planie, živé
chodí len hadími cestičkami.
Slina riedi jed a pripravuje jedlo,



uprostred biednych briez krk čiernych koní kloní vietor päťprstý,
modlitba trasie perami, či sa nespenia,
zrak slza cloní, hlas cloní stony, trápenia.
Oltáre z piesku staviam, keď nieto boha,
nieto kamenia.
Milujeme len spomienkami, jediná vášeň – žiaľ,
jediný žiaľ: zabúdanie, v púšti skúšok,
v púšti zaľudnenej hlasmi, v bývalej jaskyni,
drobenej odriekaním, kde sa už modlí iba ozvena.
Na dunách sa zjavuje Smul Avrum, plače,
ale tancuje, aby nás povzbudil,
i Konštantín, Pútnik Mrazom, Prorok z Majáka,
Vykladač jazykov, hovorí: Vaše veľké srdce je východisko.

Telo vás zadúša, lež v srdci duša hniezdi,
sama bezkrídla, no čo vysedí, vzlietne.
Si dočasný, lež v sne spávaš s anjelom.
A každý, kto zaryje tvár do piesku,
aby sa priznal, dostane odpoveď.



2. Mdly kopijník

Vychádza v polnoci k pomyselnej rieke, k prameňu,
okúsiť vlahu, či je ešte pitná.

Rozmýšľa: odkiaľ je ten jed?

Kto tie jedy varí? I deti spievajú v jemnom poludní,
na sivom nádvorí chodiac dokola.

Je tu čierna kuchárka?

Nie, nie, nie.

Celý svet som obišla,
nikoho som nenašla.

Tá je pekná, tá je pekná, tá je najkrajšia.

Kto varí jedy, mieša dokola.

Všetko ako v hlave.

Skúša zem, skúša tancovať,
preladuje nástroj, pätoprstý, citlivý na úder,
dupnutie, na pohladenie. I na pohladenie.



Všetko ako v hlave.

Hrdina sémantiky. Horkosť hustne, tvár dozrieva;
celé noci s ním bdie jeho téma,
(looking for jazz or sex or soup).

V pohári víno ako zväzok kľúčov. Zazvoní, ale neodmyká
nič, čo je v piesni ozaj spevom;
iba žlč zeme vzlieta, krv anjelská, jak lišaj v tvári.
Orfeus, predspevujúci osudu, ktorý mu kráča v slovách,
napovedajúci tomu, čo musí prísť; vo vtáčom jazyku,
v zvieracích vnútornostiach,
vyslovené osikovým chvením, ktoré obracia jazyk ako list.
A hoci pešiak, klania sa hlboko ako z koňa,
či azda z duše, ktorá je ešte vyššie.

Verí: spevák má dlhú krv,
tá ho vedie ako hadia ruka
a spieva v noci, hluchí len v spánku počujú,
len za dvojitým tichom im sen píska na písťalke
z trstia báje.

Každý večer si stavia vežu z vlastných kostí,
aby v nej prebýval aspoň v sne.

Je to modlitba, spoveď, či nočný výsluch
duše, ktorá sa hriala na žlči kameňov a dozrievala k jedu?

Mach skalú obrastá a zaoblúje hrany. Zmierňuje,
ale nezaľudňuje. Tak sa všetko pokrýva alegóriou,
obrazom, ktorý zasklieva, žiari, vzdáľuje.

A hruda v diamante?
Nehnije, ale stráca plodnosť.

Tvár zaborená do psieho vína. Vetriaca.
Vo vetre, ktorý prináša psie správy.

Hlad
ako vo vyžratom zube, kde jed ďalej pracuje.
V horiacom piesku len hadia slina zasyčí,
potkania noha preberá zrnká v podzemnom ruženci.
V pravde je kus nedôslednosti, nechávajúcej vždy
pootvorené dvierka, lebo pravda, žijúca viac v náznakoch,
nikdy nevytvorí uzavretý systém.
Vždy je viac nohou vo dverách,
vždy viac v pochybnosti než v istote.

Hľadá do neba, že sa vzduch zazrkadlí, zasklí,
a on uzrie tú skutočnú tvár sveta.

Lež miesto toho
pieseň ho zazubadlí, ťahá spať.

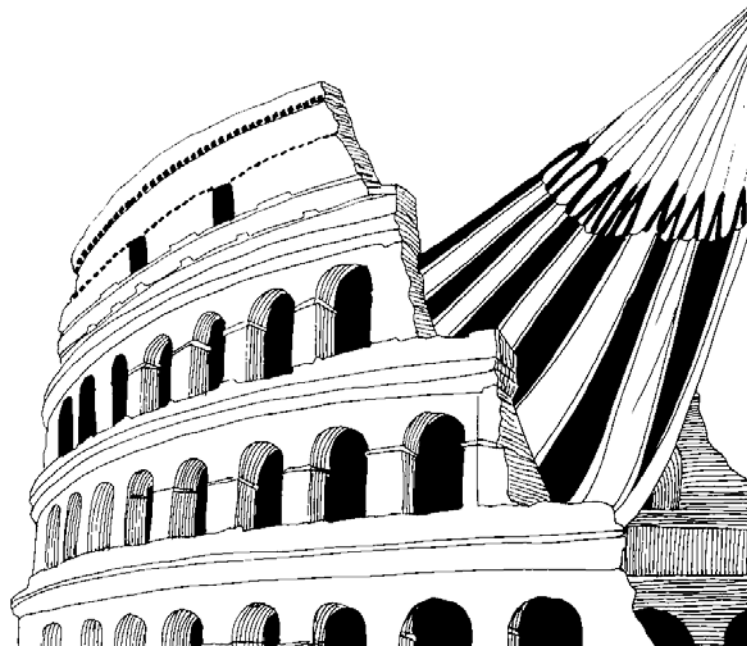
Tancuje, plačúc k nebesám
slzy, ktoré patria zemi.

Slzy, slzy na uzol. Tuhé. V ňom. Či modlitba,
či spev ich rozuzlí?

Až krv ich rozotne. A každou kvapkou hovorí:
pamätaj, ale nespomínaj!

V sne urazíš najväčší kus cesty.

Zúfa si. On, čistič fajok čistej imaginácie,
čistič kanálov podsvetia, kričiaci ako zneuctená kňažná:
Moje tajomstvo! Mon bijou!



Skvost sa skvie iba tajomstvom
naďalej skrytým v podzemí.

Keďže sa zajaká, anjel mu napovedá,
začína slová, ktoré dopovie už diabol.
Zúfa si. Vlastné sú iba vzlyky.
Nikdy nevedel. Ale už ani netuší.

Na každú nevinnosť je hrubá záplata.
V každej nevedomosti stopa zaviata.
A v každej piesni slza, ktorá zdnu zrkadlí.
Tam sme sa prepadli.
La divina proportia.

Noc oberučná. Večné objatie až z dna rozovreté,
vrúce. Vriedlo, pred ktorým cúva.

Knôt pred plameňom,
ktorý zasväcuje, ale aj upaľuje hrot.

Za noci vychádza, aby sa skrýval.
S tmou chodí Obrieznik, Kratiknot, Zalievač pahrieb,
aby kontroloval výšku plameňa
tých, ktorí horia, obetí zápalných.
Nehorím, netliem, myslí si, ale to práchno vo mne
vrhá mdlý prísvit.
Len, nedajbože zakresat'.

„Môj duch sa vzdúval v súmraku, tma ticho stála...“

„Opodial? Nie. Trenčiansky orloj smutno bije,
len sa drž zásad eufórie!“

„Môj duch sa vzdúval v súmraku a z toho mála bolo mi
mdlo jak kvetu z dávnej vône.“

„Prečo tak smutno piješ, môj holúbok sivý,
veď i Janko do popuku umýva si z krvi ruku,
keď v studenej vode brodí svoje kone.“

„Jeden z nich je krivý. Vidím ho ako dnes.
Ako dnes večer, keď sa môj duch... áno.

Môj duch sa vzdúval v súmraku, tma ticho stála,
môj dych mlel z posledného ako suchý mlyn.
Môj duch sa vzdúval v súmraku a z toho mála
znel clivý spev, plyň, sladká Temža, ticho plyň.

Plyň, sladká Temža, plyň, kým pieseň nedospievam.
Báj pláva nocou, tmou, tou neúprosnou tmou,
plyň, sladká, ticho plyň, veď iba tichý prievan
zavanie tmou z tých tichých, temných slov.“

Zas ktosi druhý leží medzi nami.

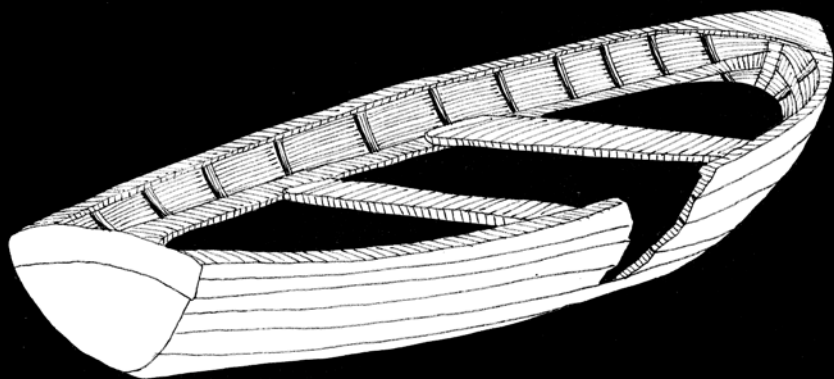
V prechode prírodou sa trhá rubáš elégie.
Zdrap osušuje slzu, ktorá len krvou žije.

Všetko ako v hlave.

Chór klieštencov, márne spávajúcich na noži,
už spieva o láske.

„Prekrásny mesiac máj ozdobil zrúcaniny,
polnočná biela báj odníma naše viny.
Ach, márne pláva nocou mesiac jak Onegin,
svojou mdlou mocou nás nezbavuje vín.
Mesiac tak nežne zlý, zúfalo patetický;
tú rajskú brábu pohlavia
zúrivo žerú filcky.“

Všetko ako v hlave.



V plameňoch, pane, v tvojom vytržení.

V plameňoch.

Čo bolo pleťou, je už len rezbou v kosti.

Anjel ničoty, prichádzajúci z prázdna, a teda vlastne z vnútra,
lebo prázdno je vždy vnútrom čohosi konečného.

To pýcha obracia plášť podšitý vrecovinou.

Pokolenie nečaká na obeť, samo je obeťou, samo,
spaľované v každodennom ohni,

zatiaľ čo kdesi v báji sa rodí nový faun, (kozyčlovek) s capím
nárekom, ľudskými slzami,

i nový kentaur s božskou hlavou, ale telom do pluhu.

Áno, duša sa radšej zamuruje, ale len preto, aby si na omietku
mohla písať necudné vyznania.

Tancuje. On tancuje, lebo vie,
koža draná za studena sa trhá.

Pozerá do rieky. Ešte sa pária, spenení, vysoko v horách,
hladinou pláva Evin list, natrhnutý, už sa preobliekla do milencovej
kože.

Myslí si: nikdy som sa za žiadnou neobzrel, a predsa Eurydika...

Vraví si: Cosi van tutte.

A prekladá: Kozy má duté. Anjelik.

Som Tiresias, hrdina sémantiky,
ded – kozojed, sám pridávajúci vlastné noci,
vždy na prahu ženskej jaskyne, v tébskych bránach interpretácie,
vykladajúci iba rukami, pozlátenými trusom aténskych sov,
nedôverujúci vešt'bám, ktoré aj tak poznám iba z prekladu.

To iba kôň z bylín hľadá na hrdinu ako na vtáka.

A duch na cimburí?



3. Scherzo

I v najveternejších dňoch vychádza starena
na holý vršok za domom.

Kráča s ošatkou.

Navrchu nastaví plece vetru

a z vysoko zdvihnutej slamienky sype obilie.

Lež ani zrnko nedopadne na zem v tom vetre.

Každý deň zostupuje starena a hovorí:

Vietor neberie, lež cúdi.

Čo odnesie, sú plevy.

Len najťažšie zrno padne k zemi, len najlepšie zasejem.

Každý deň vymetám záčin, každý deň hľadím do vetra,

čistím zrno. Nič mi neostáva.

Príde čas, že bude zrno ťažšie (či vietor zoslabne?),

potom zasejeme.

Starena vychádza i schádza z očí
ako suchá slza.

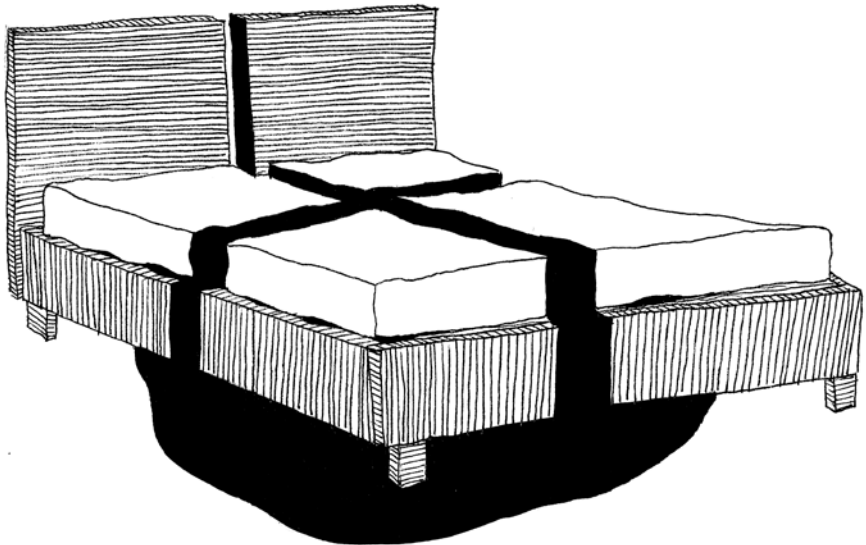
Múčny červ čaká úrodu, červ cintorínsky žije z hladu.
Alebo z úrody na iných poliach.
Aspoň toľko mäsa, čo stačí na pobožkanie ruky.
Na červí život.

A starenina dcéra, neskorý kvet krvi,
kvet, ku ktorému ešte len stúpa vôňa z korieňkov,
teda sen pred narodením, zvestovanie pred počatím,
beží tak, že jej vlasy sú dlhšie než jej krok,
takže zostáva vo vetre; myslí si:
tak je to stále, vždy som bližšie nohami než hlavou,
vždy skôr po zemi než vzduchom. Teda preto vtáci chodia.
Vždy telo predstihuje myslenie, ktorému ostáva iba vysvetľovať
márnosti.

Teda spor o pozostalost'.
Lenže aj lož je sčasti pravdivá,
z tej časti, ktorá vyjadruje túžbu.

Telo je iba náková, na ktorej boh kuje naše duše.
Nie, nepoznala lásku, čakala, že muž sa vtelí do jej osudu
a ako drôt, ktorý prepichne kvet a urýchli jeho uvädanie,
lež drží stonku vzpriamenú, azda i on je priamidlom,
ktoré ju, hoci suchú, podrží.

Možno je ako boh, ktorý ťa nezachráni za každú cenu,
lež počká, až sám budeš chcieť.
Po takých snoch, keď slepá vstáva z postele, vkročí do skutočnosti;
muy bien, povie španielska čižma a zovrie jej bielu nohu.
Cíti, že zatiaľ čo snila, ktosi ju zahrabal do mraveniska.
Kadiaľ som bežala?
Každú moju stopu srnčie kopýtko dali do úvodzoviek.



Dotýkali ste sa ma, lásky,
napájali ste zviera, až ste otrávilí prameň.
Ale tá jediná chladná kvapka v mori, ktoré šalie,
cíti: boh myslí skrze mňa a prechádza mnou ako sitom,
a potom, preosiaty, sa stráca v mojich činoch, bezradných,
áno, bezradných.

Kadiaľ som pozerala? Vždy k zemi
hľadá oko bezradné,
tým čiernym okom všetko prepadne.
Zem vyprahnutá neudrží vlahu.

Krajinou kráča rozsievač, ale rozsievač krvi.
Voda je jed, ale zem je ešte dobrá, matka prachu,
na ktorý sa obrátíme.

Krv, oheň zápästný, tancujúci v slizkom machu,
krv, travička, napájajúca (vždy naposledy)
oči upreté, oči odopreté.
Krv vykapáva, dych vydochýňa, oheň vyhníva,
ale aj tak je svetlo.

Hovorí pastier: duša je telná na nebeských svahoch ktoréhosi bytia,
duša je telná, drevo dotknuté detským vekom piesne.

Kosti,
kosti sú vrhnuté;
čo zvýši, sú ostatky svätých.
A voda. Večne siahajúca Ofélii po klitoris,
a ona sa stále dovoláva tragédie.

Kým sa nevypije pohár s jedom – to je tá chvíľa na sústreďenie.
A pastier – hrbáč, s chrbtom, ktorý si zachádza,

vyhýbavý, ktorý si nadchádza okolo tej horúcej kaše,
ktorý ako pes naháňa svoj chvost,
pastier hovorí: takí sme, naháňame, čoho už niet,
ochotní splniť hriechu, čo má na očiach.
Dravec sa vrhá len na unikajúcu obeť. (Strhnúť. Vysokú.)
Sme iba dvojníci (z kameňa prvorodeného), dvojníci boží,
ibaže narodení neskôr o chvíľu, kým sa vypije pohár s jedom.
Kto stratil minulosť, odmieta to, čo príde.
Bojí sa výčítiek, ktoré sa všetky splnia.
Pijeme ten pohár
na lačný žalúdok rozumu.

Starena stále chodí, s vetrom, s ošatkou,
putuje na horu, a keď sa vracia, vraví:
videla som.
Na neplodnom strome zrejú vtáčatá.

Už ťuká slza do beľma škrupiny v tom hviezdnom oku.

Už vyletí, už beľmo praská, strom vidí:
spevom i krídlami.

A videla som:

vo vetre na vĺšku tancujú dve deti
jak motýľ v plameni.



4. Ty, ktorý

Ty, ktorý stúpaš do tiesňav,
ty luk, napínaný božou tetivou, ty na prasknutie,
vystreľujúci šípy, ktorým duša obhrýzla konce,
ty boží koncept, obeť na nečisto,
ale i ruka, kresliaca terč na boží chrbát,
ty, človek, ktorý videl svet: pod vlastný obraz, ty spitý,
apokryfný, vystupujúci z tieňa svojich slov,
ktorý kráčaš do toho ohňa a, bojac sa krásy,
cúvaš k estetike, aby si nakoniec získal len sumu neistôt,
ty taký cudzí, prašivý prachom svojej zeme,
stúpajúci do tiesňav, do hôr dedičnej Telemachie,
kde, veríš, rastie mrazuvzdorná ruža,
ty, odchádzajúci k sebe, nik iný iba ty,
a teda sám, a teda ako každý iný,
hľadajúci dôkaz – keď pukne kvet, krása a sila ešte sú.

Ty, duša, vták hniezdiaci v zhrdzavenej prilbe,
líhaš na boku, aby tá zem videla z profilu, aby, šepková,
mala prístup do tvojho ucha aspoň v spánku,
ty, žijúci iba v snároč,
spievaš a hľadáš dôvod, prečo hudba vzniká.
Stúpaš do tiesňav, vietor ti zmetá vlasy, to iba ty
kopeš studne, kňaz, dosiaľ nepokrstený, lež ani nevyklieštený,
na stenách jaskýň kresliaci falické zázraky,
čakajúci dážd', súvislý dážd', ktorý by napravil tvoju syntax,
syntax tvojich stancí, v ktorých to prší iba vzlykmi.

Cudzinec, stavajúci svoj domov na vlastných rukách,
ty si tým domovom, tou vlasťou, hoci vyhnaný, hoci trpený,
hoci cudzí.

Ty, ktorý, ty každý;
človek prachu, do ktorého boh pľuje, a vidíš:
pľuje krv.

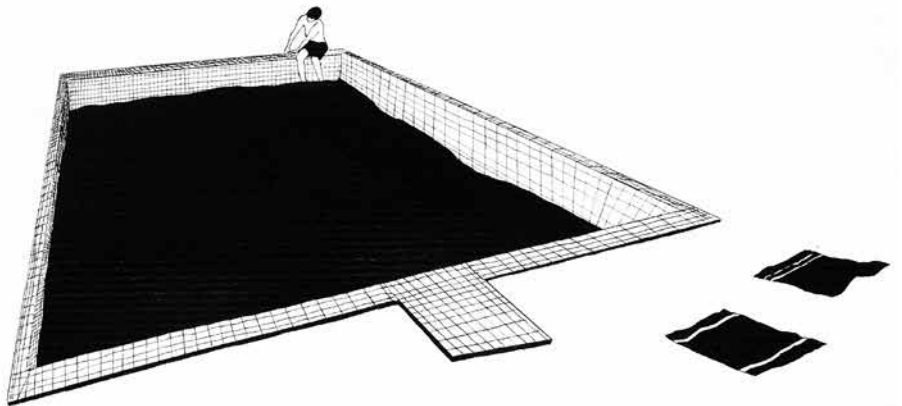
V dave je mlčanie najvelebnejšie, ale samota si žiada reč,
jazykom, ktorý sa dotkol medovej blizny Venušinej
i slzy Umky, jazykom, ktorý sám seba hľadá.

Mätený, zdržiavaný myslením,
áno, blúdiš, ale v sebe, ktorý si.

Letia oblaky ako proroctvá na kusy roztrhané,
nebo, ten večný múr pred baraním čelom, sa otvára
len ovečkám, len bielym ovečkám.

Je to krv, čo ťa zdržiava?
je to krv, ktorá sa z mlieka vyzlieka, dospelá, ale bez opory
v horiacich kríkoch na svitaní?

Nemáš, čo by si hodil vtákom, lež ony prichádzajú,
aby ťa učili spievať a rozsievať, čo bude;
nesypať z rukáva, lež z ruky.



A kto na tebe hrá, keď pootvoríš ústa,
kto tebou spieva, či dych duje tvojimi kosťami?
Spievaj s vtákmi, ktorí nevedia, pijú z tvojich úst
a spievajú v horiacich kríkoch na svitaní,
si domom pre všetkých,
až do tíchnuceho súmraku, keď ústa zastaví
medový prst modlitby na perách tvojho plemena.

Duša odlieta, ale sa vracia mlčaním.

A pastier, ktorému božia slina prepálila strechu,
chytá do klobúka, čo boh dá;
a jeho duša, ktorá prechádza jeho dcérami ako vonným závojom,
ako tkaninami z vlastnej krvi?

K čomu dospejú?

K zvončeku na krku, volajúcemu uprostred stáda?

Či k náušnici s očkom, ktoré vodí za vodou, až sa ucho odtrhne?

Nevie pastier, berie, čo boh dá, a dcéry rastú v jeho krvi,
v tej matnej pahrebe.

V nich jeho duša prehovorí, potemnela ovčím pachom,
vôňou mlieka kriesená, začadená,
ošľahaná horiacimi krami.

Hoboje kvília v lese, škriatkovia sabatu,
a čarodejnice trú masť na hadom kameni;
na osliu lebku klepú, noc sa otvára.

Tou divou nocou kráča Orfeus, hlava jak plameň v prievane,
a predsa sa neobzrie, to iba slová v ňom sa obracajú:

Čo je za nami?

Spev blúdi šľahajúcou nocou,
lež iba zvieratá ho počujú:



hlas, zlyhávajúci spánkom i videním.

Áno, i blúdenie je východisko (možno len jeho začiatok)
v tých víchroch, ktoré boria cintoríny,
kde puká kvet, jedom,
omylom z lebky vypitým.

Niet spočinutia. Je teda východisko.

A čo je živé, prežije i vlastnú nesmrteľnosť.

Ty, ktorý stúpaš do tiesňav, vieš:

Byť v sebe, byť prítomný! Byť celý!

Kov zvonu, pretavený na zbraň, ostáva kovom zvonu,
volá.

Oheň ho vráti pôvodnému tvaru.

Myslíš si: čo bolo duchom, je už len zádušnou hudbou.

Ale i v záduší sme.

Iba čo neznie, je ozaj prázdnota.

Ty, ktorý hľadáš i v kráse,
trhajúc okvetie vykladáš seba.
Si teda i v kvetinách.
Tvoje zúfalstvo je len daň. Daň z hlavy,
dávno splatná.

Hľadá tá žltý púštny vietor,
sucho veje, ale na slzy je dobrý.

Áno, púšť putuje.
Zem ostáva.
Všetko, čo zasadíš, vzklíči v tebe, v deravom predpeklí,
lež dozrie možno v raji.

I kvet je dôkaz – krása pretrváva, i keď sa, prostoduchá,
hanbí za svoju naivnú nahotu.

Krásu, zbraň najnežnejšia, najhlbšie zraňujúca,
horiaci meč víťazný na druhom prahu raja.

Blesk hľadá suché stromy.

Lež na svitaní horí živý ker a ohňom rastie.

Jún – august 1970.



Hlas človeka obsadeného

Básnická skladba *Pláň* mala byť v poradí štvrtou básnickou knihou Jána Buzássyho, no napokon bola až knihou desiatou a z pôvodnej *Pláne* sa po mnohých zásahoch stala knihou *Pláň, hory*. V horúcom lete 1970, keď vznikali prvé náčrty skladby, sa napätie v Československu stupňovalo a vyhliadky do budúcnosti boli horšie ako zlé – všetci si dobre pamätali, čo znamenalo politické nastoľovanie poriadku: zastrašovanie, zatýkanie a v prípade núdze aj justičné vraždy. Teror päťdesiatych rokov sa napokon nezopakoval, ale pre generáciu, ktorá zakúsila voľnosť konca šesťdesiatych rokov, návrat k prísne kontrolovanému totalitnému režimu sprevádzal pocit premeškania životnej šance, aká sa už nemusela opakovať.

Jána Buzássyho udalosti rokov 1967 – 1970 zastihli na šéfredaktorskej pozícii najznámejšieho slovenského časopisu pre mladú literatúru a umenie *Mladá tvorba*. Spolu s udalosťami Pražskej jari a nádejným rokom 1968 sa časopisu darilo prispievať k umeleckej aj politickej pluralite a spolu s krízou po augustovej vojenskej invázii 1968 sa *Mladá tvorba* ocitla pod tlakom, ktorý vyústil do zrušenia časopisu roku 1970. Nepomohla ani ponuka, že redakcia na čele so svojím šéfredaktorom odstúpi.

V čase, keď skladba *Pláň* začala vznikať, už bolo cítiť, že sa skončili najslobodnejšie roky kultúry a literatúry v povojnovom Československu. Pocit generácie bol úzkostný, plný spravodlivého rozhorčenia a z tohto spoločného a individuálneho hnevu vznikali Buzássyho verše. Okrem mimoriadnych politických udalostí inšpirovala Buzássyho aj literárna skúsenosť. V polovici šesťdesiatych rokov Buzássy prekladal T. S. Eliotovu *Pustatinu* (1966), v ktorej tento modernistický básnik opísal zničenú krajinu a devastáciu ľudí po prvej svetovej vojne. Ján Buzássy sa pokúsil o podobnú drsnú poému, vychádzajúcu z československej reality po roku 1968, zo situácie „človeka obsadeného“ (J. Buzássy). Ďalší impulz vyšiel z dôverného dialógu s literárnym vedcom Albínom Baginom, v tom čase jedným z najvýznamnejších generačných kritikov, ktorý Buzássyho poézii rozumel ako málokto. „Tak teraz si napísal básne krátke,

mohol by si sa pokúsiť o niečo väčšie, o báseň-val,“ spomína Buzássy na slová, ktorými A. Bagin inicioval napísanie skladby *Pláň*. Nie je vôbec iróniou osudu, že sa dlhé roky stratený rukopis *Pláne* našiel práve v pozostalosti A. Bagina.

Ján Buzássy skladbu v pôvodnej podobe nikdy nepublikoval, ale k rukopisu sa vracal. Počas celých sedemdesiatych rokov ho obmieňal, aby si udržoval výpovednú platnosť, ale ku konečnému dotvoreniu, keď by sa znovu zhodli autor, text a časové okolnosti, nedošlo viac než desať rokov. Stalo sa tak až roku 1982 a výsledný variant skladby po dvanásťročnom škrtaní, dopĺňaní a retušovaní vyšiel pod pozmeneným názvom *Pláň, bory*. To však už kniha vstupovala do iného kontextu aj s iným zámerom a ponúkla tak čitateľom úplne iný príbeh.

Ján Gavura

Iný plán, iná pláň

Mária Čorejová (1975), absolventka maliarskej školy prof. Daniela Fischera na Vysokej škole výtvarného umenia v Bratislave, sa slovenskému a medzinárodnému publiku predstavila predovšetkým ako maliarka a videoumelkyňa. Okrem umeleckej činnosti je Mária Čorejová aj organizátorkou kultúrnych podujatí, vytvárajúcich priestor pre prezentáciu a reflexiu súčasného umenia, a to najmä v Bratislave, kde žije a tvorí. Svoje aktivity realizovala v rokoch 2004 – 2005 pod hlavičkou umeleckého zoskupenia *Burundi* (ktoré je historickým nasledovníkom *galérie-klubu-ideopožičovne Buryzone*) a neskôr v rámci *13m³* (čítaj „trinásť kubikov“), virtuálneho občianskeho združenia organizujúceho umelecké aktivity na vždy nových adresách.

Ako maliarku by sme M. Čorejovú pokojne mohli nazvať portrétistkou. Pochopiteľne, nie v klasickom zmysle slova. Portrétovala už napríklad maslo, autá parkujúce pred panelákom, bábovku, gauč, posteľnú bielizeň, ale aj prívarok s volským okom. Charakteristickou črtou jej malieb je estetizácia banálneho, skúmanie všedného až prirodzene nezaujímavého. Maliarka tak nepoukazuje iba na estetický rozmer zobrazovaných predmetov, ale hľadá vždy vnútornú podstatu a nové, metaforické aj doslovné súvislosti.

V Čorejovej kresbách má neprehliadnuteľné miesto intimita. Obrazy vypovedajú o niečom, čo celkom presne nepoznáme, čomu nerozumieme, pretože vnímame napojenie na spredmetnený osobný svet autorky. Názvy nám ako pozorovateľom mnohé napovedajú, ale neusmernia nás. Napriek tomu je jasné, že kľúč k interpretácii športových, leteckých, architektonických, náboženských a iných motívov existuje. Autorka necháva otvorený priestor na ďalšie interpretácie, ktorých medze vytvára a zároveň ohraničuje relatívna jednoduchosť kresby. Požiera obrovská tuba katedrálu alebo cirkev? A nie je to práve tuba, čo katedrálu vytvára? Je všadeprítomná krv symbolom bolesti alebo životodárnou tekutinou? Sú športovci symbolom systematickej a sebazničujúcej trýznivej činnosti, alebo sú to dobrí anjeli strážni? Sú „amputované“ kreslá, posteľ, vankúše či knihy synonymom bolestivosti

vztáhov, ľudského odcudzenia a dlhodobého nepochopenia, alebo hovoria o niečom celkom inom?

Práve v jednoduchosti monochromatických kresieb M. Čorejovej sa ukrýva mnohoznačný potenciál výkladu. Vzťahy, ktoré sú naznačené, majú údernosť podobenstva a až postupne sa otvárajú „očiam, aby videli“, „uším, aby počuli“. M. Čorejová pripravuje divákovi podnety na osobný a intímny dialóg, ktorým sa dá sledovať autorkin a popri ňom dotvárať aj náš vlastný, stále sa rozvíjajúci vertikálny príbeh.

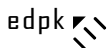
www.mariacorejova.sk

Juraj Čarný – Ján Gavura

7	Krajina – ucho
23	Mdlý kopijník
43	Scherzo
55	Ty, ktorý
69	<i>Hlas človeka obsadeného (J. Gavura)</i>
71	<i>Iný plán, iná pláň (J. Čarný – J. Gavura)</i>

Ex libris

európsky dom poézie košice



Ján Buzássy – Pláň

edícia **rewind**

básne © Ján Buzássy 1970

ilustrácie © Mária Čorejová 2012

koncept © Ján Gavura, Richard Kitta 2012

obálka, dizajn © Mária Čorejová 2012

redakčná spolupráca © Juraj Čarný 2012

výber zostavili: Ján Gavura, Richard Kitta

literárny redaktor: Ján Gavura

výtvarný redaktor: Richard Kitta

jazyková redaktorka: Miroslava Gavurová

technická spolupráca: Oľga Vaneková

© Všetky práva vyhradené

Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná ani šírená
bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa

Vydal Európsky dom poézie Košice v roku 2012

Tlač: Vienala, s.r.o.

Vydanie prvé

Košice, 2012

Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky
v spolupráci s partnermi FACE a Dive Buki

Released with financial support from the Slovak Ministry of Culture
in cooperation with partners FACE and Dive Buki

ISBN 978-80-971048-1-8



f . a . c . e

dive buki